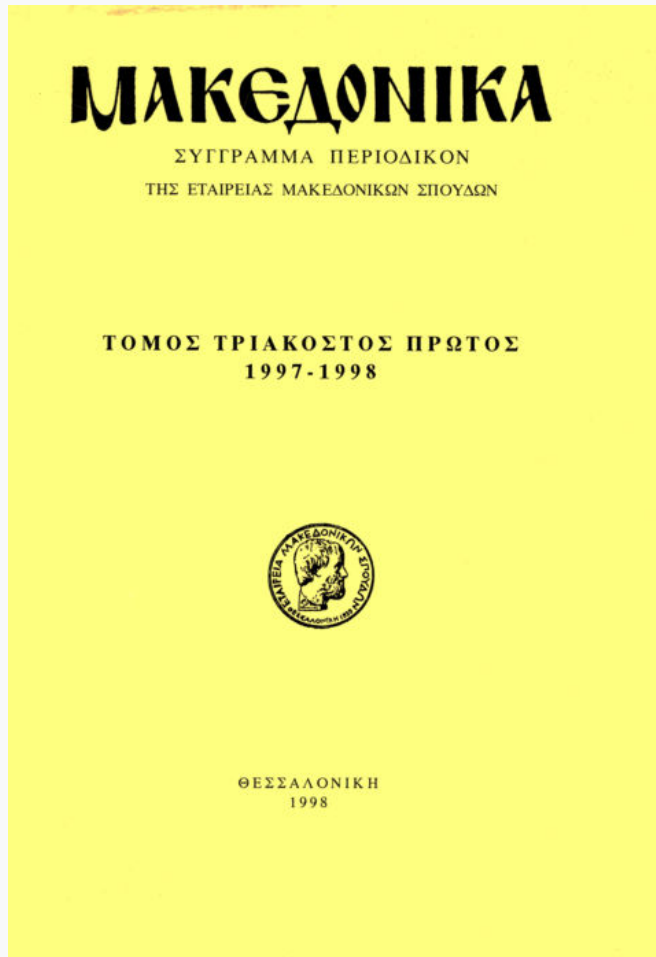

Μακεδονικά

Τόμ. 31, Αρ. 1 (1998)

M. G. Varvounis, *La vie quotidienne et les comportements religieux traditionnels dans la Thrace du 14e siècle. Le témoignage de la Chronique d' Ephrem*

Αθ. Ε. Καραθανάσης

doi: [10.12681/makedonika.149](https://doi.org/10.12681/makedonika.149)

Copyright © 2014, ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΑ

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Καραθανάσης Α. Ε. (1998). M. G. Varvounis, *La vie quotidienne et les comportements religieux traditionnels dans la Thrace du 14e siècle. Le témoignage de la Chronique d' Ephrem*. *Μακεδονικά*, 31(1), 445-447.
<https://doi.org/10.12681/makedonika.149>

ναγωγείο)· ήδη από το 1890 το σχολείο αυτό λειτουργούσε με δέκα μόνο μαθητές. Ἀπροθυμία προσελεύσεως μαθητῶν, κακή οικονομική κατάσταση τῶν ὀργανώσεων πού τό στήριζαν, ἀλλά καί τήν μετατόπιση τοῦ ἐνδιαφέροντος τῶν ἀλβανιστῶν τῶν ὀργανώσεων Bashkimi καί Agimi στήν Βόρεια Ἀλβανία καί κυρίως στήν Σκόδρα ἦσαν οἱ αἰτίες ἀναστολῆς τῆς λειτουργίας τους.

Στό τέταρτο κεφάλαιο ἡ κ. Ἀ.Ι. ἀσχολεῖται μέ τήν λειτουργία καί τήν ἐθνική πολιτική τοῦ Μπαγκείου Γυμνασίου, τόν κανονισμό τῶν κοινῶν καθιδρυμάτων τῆς Κοριτσᾶς (1875), τό Λάσσο, τά ὅποια μαζί μέ τό ἑλληνικό κράτος προώθησαν σέ σημαντικό βαθμό τήν παιδεία τῆς πόλεως καί τῆς περιοχῆς τῆς. Ἐτοι, στά σχολεῖα τῆς βορειοηπειρωτικῆς πόλεως δίδαξαν ἱκανοί διδάσκαλοι, κλήθηκαν ἀξιόλογοι ἰατροί καί ἱερεῖς, ἐστάλησαν πολύ καλά βιβλία, ἰδρύθηκαν νέα σχολεῖα, δόθηκαν ὑποτροφίες καί ὅλα αὐτά ὄχι μόνον μέ τήν συμβολή τῶν ἐντοπίων καί ξενιτεμένων Κοριτσαίων, ἀλλά καί χάρις στοῦ ἐνδιαφέρον καί τήν οικονομική στήριξη τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους, τοῦ Συλλόγου πρὸς διδασίαν τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων, τῆς Μπαγκείου Ἐπιτροπῆς. Ἡ συγγρ. μᾶς πληροφορεῖ ἐδῶ καί γιά τά διδασκόμενα μαθήματα καί ἐπισημαίνει παραλλήλως ὅτι ἡ στόχευση τῶν σχολείων τῆς Κοριτσᾶς ἦταν ἡ παροχή παιδείας, θρησκευτικῆς καί πατριωτικῆς, σέ συνδυασμό μέ τήν ἐνίσχυση τῆς διδασκαλίας τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας (ἀρχαίας καί ὁμιλουμένης) καί τήν ἀφοσίωση τῶν πιστῶν στοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου· στοῦ ἴδιου αὐτοῦ κεφάλαιου ἐξετάζονται τά σχολικά ἐγχειρίδια, ἡ αὔξηση τοῦ κρατικοῦ ἐνδιαφέροντος (μετά τό 1901), ἡ ἀποτελεσματική παρουσία τοῦ προξένου τοῦ Μοναστηρίου Κιουζέ Πεζᾶ κ.ἄ.

Τό βιβλίο κλείνει μέ τά συμπεράσματα καί τήν ἐκδοση ἐγγράφων στοῦ Παράρτημα· πίνακες μεθοδολογίας διδασκάλων καί καθηγητῶν τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους καί τῶν συναδέλφων τους τῶν σχολείων τῆς Κοριτσᾶς, προκειμένου νά ἀναδειχθεῖ ἡ κρατική μέριμνα γι' αὐτά τά τελευταῖα, ὥρολόγιο πρόγραμμα μαθημάτων, ἐγγραφα γυμνασιαρχῶν, προξένων κλπ., πάντα βεβαίως σέ συνάφεια μέ τά σχολεῖα τῆς Κοριτσᾶς. Καί φυσικά ἡ ἀνέκδοτη καί ἐκδομένη βιβλιογραφία καί οἱ εἰκόνες.

Συμπερασματικῶς, τό βιβλίο τῆς κ. Ἀ.Ι. εἶναι πολύ χρήσιμο, γιατί συνιστᾶ μία ἀξιόλογη συμβολή στήν ἱστορία τῆς Ἠπείρου, ἀφοῦ παρέχει μία πολύ σαφῆ εἰκόνα τῆς ἀμῆς τῆς Κοριτσᾶς κατά τήν περίοδο 1850-1912. Τά κληροδοτήματα τῶν Κοριτσαίων, οἱ δωρεές τῶν ἀποδήμων, ἡ ἐκπαίδευση, ἡ καλλιέργεια τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας καί τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων κατ' αὐτήν τήν κρίσιμη περίοδο τῶν ἐθνικῶν διεκδικήσεων καί τῆς ἐμφανίσεως τοῦ ἀλβανισμοῦ προβάλλονται στοῦ βιβλίου τῆς κ. Ἀ.Ι. Δέν λείπει, ὥστόσο, καί ἡ μελέτη τῆς οικονομίας, τῶν προσώπων καί τῶν φορέων πού συνέβαλαν στήν πρόοδο τῆς Κοριτσᾶς. Γι' αὐτό καί εὐχόμαστε νά ἔχουμε συντόμως παρόμοιες ἐργασίες ἀφιερωμένες στά ἄλλα κέντρα τῆς Βορείου Ἠπείρου: τῶ Ἀργυροκάστρο, τοῖς Ἁγίους Σαράντα, τήν Χειμάρρα, τό Δέλβινο.

Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

ΑΘ. Ε. ΚΑΡΑΘΑΝΑΣΗΣ

M. G. Varvounis, *La vie quotidienne et les comportements religieux traditionnels dans la Thrace du 14e siècle. Le témoignage de la Chronique d'Éphrem d'Énos*, ἐκδ. Association Culturelle de Komotini - Centre des Études Thraciennes, Komotini 1998, Supplement Thrakiki Epetirida, no 3, pp. 116.

Ἐ ο κ. Μ. Βαρθούνης ἀσχολεῖται ἀπό ἐτῶν μέ θέματα λαογραφίας τοῦ θρακικοῦ χῶρου· ἡ θέση του ὡς ἐπίκ. καθηγητοῦ στοῦ Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης τοῦ

δίδει άλλωστε την δυνατότητα να βρίσκεται σε καθημερινή επαφή με την θρακική λαογραφία, τα κοινωνικά δρώμενα, τόν πολιτισμό της. Προσφάτως κυκλοφορήθηκε το παραπάνω βιβλίο του, τό οποίο στηρίζεται στο Χρονικό του Έφραιμ Αΐνου (14ος αϊ.) και από τό όποιο άντλεί θέματα που σχετίζονται μέ τήν καθημερινή ζωή και τήν θρησκευτική συμπεριφορά τών κατοίκων τής Θράκης κατά τόν 14ο αιώνα. Φυσικά ό συγγρ. ξεετάζει τά παραπάνω μέ τήν προοπτική τών ίδιων λαϊκών εκδηλώσεων και στόν Νεοελληνισμό. Μετά τόν Πρόλόγο του και τήν πληθωρική σειρά τών Abbdévniations (βραχυγραφιών), που χρησιμοποιήσε στό βιβλίο του, ό συγγρ. παραθέτει πληροφορίες για τόν συντάκτη του Χρονικού Έφραιμ Αΐνου, αλλά και τούς έρευνητές που ασχολήθηκαν, κατά καιρούς, μέ αυτόν. Τά θέματα που άπασχολούν τόν κ. Μ.Β. άναφέρονται στην κρίσιμη εκείνη, για τήν τύχη του Βυζαντίου, εποχή ως είναι γνωστό πρόκειται για τήν ταραγμένη περίοδο που ένω τό Βυζάντιο άρρογοπαθαίνει, ώστόσο ή κοινωνία του άναδεικνύει έντονα τά νεοελληνικά χαρακτηριστικά της. Και βεβαίως τό Χρονικό του Έφραιμ σε ό,τι άφορά στην λαογραφία και τίς σύγχρονες μέ τήν εποχή του κοινωνικές συμπεριφορές αυτές άνταναλωούν κυρίως τήν Θράκη.

Η πρώτη ένότητα του βιβλίου του κ. Μ.Β. τιτλοφορείται Κοινωνικά Προβλήματα (Problèmes de Statut Social) έδώ ό συγγρ. μελετά τόν τύπο τής πατρικής κληρονομιάς, τήν ζωή τών άμπελουργών, τόν τύπο του κληγίου, τήν αντίληψη για τήν πολεμική τέχνη· οι δραματικές έσχατολογικές όμιλίες που άναφέρονται στην μυθολογία και τήν ιδεολογία τής κοινωνίας του 14ου αϊ., ή θέση τών μοναχών, ή χρήση παρομοιακών εκφράσεων, ό τύπος άποδόσεως τών τοπωνυμίων, ή θέση τής γυναικός, ή συνοχή τής οικογενείας, ή άλληπλεγγή τών άδελφών είναι μερικά άκόμη από τά θέματα που άντλεί ό κ. Μ.Β. από τό Χρονικό του Έφραιμ. Πλούσιο σε πληροφορίες τό ύπόψη Χρονικό δίδει στόν συγγραφέα τήν εύκαιρία να έντοπίσει και άλλα ζητήματα τής βυζαντινής κοινωνίας που περνούν μέσα σ' αυτό όπως: ή εκτίμηση (ένιστε και περιπαικτική) προς τούς γέροντες, ή όμοφυλοφιλία (κατακριτέα από κάθε άποψη από τήν βυζαντινή κοινωνία), τά λαϊκά και άλλα θεάματα και παιχνίδια, ή λαϊκή ιατρική, οι πρακτικοί ιατροί, οι επιδημίες, ή θεραπεία διά τής μαγείας, διάφοροι τρόποι θεραπείας, ή έπαιτεία και άλλα παρόμοια κοινωνικά δρώμενα έξεετάζονται στην ίδια ένότητα πάντοτε μέ βάση τό Χρονικό του Έφραιμ αλλά και σε συνδυασμό μέ τά άνάλογα, και σχεδόν παρόμοια φαινόμενα που άπαντούμε στόν Νεοελληνισμό.

Τό δεύτερο κεφάλαιο τιτλοφορείται θέματα Λαογραφίας σε σχέση μέ τά έθιμα (Questions de Science du Folklore à propos des usages coutumiers). Έδώ ό συγγρ. ασχολείται μέ τά έθιμα του θανάτου, τόν σεβασμό στην τελευταία επιθυμία του νεκρού αλλά και στην πιστή εκτέλεση τής διαθήκης του, τό πένθος τών συγγενών, τά μνημόσυνα, τίς παραδόσεις του λαού μας για τό άγιο μανδύλιο, τίς άχειροποίητες εικόνες, τήν ίδρυση εκκλησιών για συγχώρηση άμαρτιών, τήν άρροσία και τήν βοήθεια τής Θεοτόκου στίς στρατιωτικές επιχειρήσεις, τήν λατρεία τών στρατιωτικών άγίων. Άλλα θέματα που εμφανίζονται στό Χρονικό και έπισημαίνονται από τόν συγγρ. είναι ή παρέμβαση τής Θείας Πρόνοιας στα άνθρώπινα έργα, ή βοήθεια τών εϊκόνων προς τούς πιστούς, άλλα και ή ύποχρέωση τους να έπενδύουν τίς θαιματουργές εϊκόνες μέ χρυσάφι και άσημ. Δέν λείπουν από τό Χρονικό του Έφραιμ ή λατρεία τών λειψάνων, ή άξία τής παρθενίας, ή πίστη στην θεία δίκη, άλλα και στα θαύματα, στίς προφητείες και τά όνειρα· ό συγγρ. συζητεί έδώ και τό πρόβλημα τής μαντικής, τής άστρολογίας και τής νεκρομαντείας, καθώς και τά μέσα άσκήσεώς της στην βυζαντινή κοινωνία· πάντοτε βεβαίως μέ τήν συνεξέτασή τους μέ τίς αντίστοιχες εκδηλώσεις του νεοελληνικού κόσμου.

Τό τρίτο κεφάλαιο είναι αφιερωμένο στους Λόγους (Discours): εδῶ ὁ κ. Μ.Β. ἀσχολεῖται μέ τίς παροιμίες πού ἐνετόπισε στό Χρονικό τοῦ Ἐφραΐμ· ἔτσι συζητεῖ τήν ἱστορική πρακτική τῆς ἀρχαιότητος, αὐτή τῶν πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, τούς βυζαντινοῦς ρήτορες-συγγραφεῖς (Συνέσιο Κυρηναίος, Μιχαήλ Γλυκά, Εὐθύμιο Μαλάκη, Μιχαήλ Ψελλό, Εὐστάθιο Θεσσαλονίκης, Μιχαήλ Χωνιάτη). Ὁ συγγρ. χωρίζει τό κεφάλαιο σέ δύο ἐνότητες· ἡ πρώτη ἀφορᾶ στίς παροιμίες πού ὁ Ἐφραΐμ ἀντλεῖ ἀπό τούς κλασικοῦς συγγραφεῖς· ἡ δεύτερη ἀφορᾶ στίς λαϊκῆς παροιμίες. Ὁ κ. Μ.Β. ἐπιχειρεῖ ἐπιτυχῶς νά ἐντοπίσει τήν ἀρχική προέλευση μιᾶς ἐκάστης παροιμίας, εἴτε αὐτή ἀναφέρεται στούς κλασικοῦς, μετακλασικοῦς καί βυζαντινοῦς συγγραφεῖς, εἴτε στόν λαό. Στό ἴδιο πνεῦμα κινεῖται προκειμένου νά διακρίνει τίς ἀναφορές τοῦ Ἐφραΐμ στίς λαϊκῆς παραδόσεις τοῦ Βυζαντίου, ὅπως γιά παράδειγμα πῶς φανερόνεται οἱ δρόκοντες, τά τέρατα, οἱ κρυμμένοι θησαυροί πού εὐρίσκονται μέ τήν παρέμβαση τῶν ἁγίων, τήν προέλευση τῶν θείων δώρων ἀπό τόν οὐρανό· ἐξετάζει, ἀκόμη, τήν σημασία τοῦ δικέφαλου ἀετοῦ ὡς συμβόλου ἐξουσίας ἀλλά καί ὡς σημείου τῆς θείας βουλήσεως, τήν τιμωρία τῶν ἀπίστων ἔχθρων καί ἄλλα παρόμοια θέματα πού ἀπαντῶνται στά ἀγιογραφικά κείμενα.

Τελικῶς μέ τό βιβλίο αὐτό τοῦ κ. Μ.Β. ἔχουμε ἀκόμη ἓνα χρήσιμο ὄργανο ἐργασίας γιά τήν μελέτη τῆς βυζαντινῆς κοινωνίας τοῦ 14ου αἰ., πού παραλλήλως συνιστᾶ καί πολὺ χρήσιμη πηγή γιά τήν ἱστορία τῆς βυζαντινῆς Θράκης· γιά τόν ἀπλό λόγο ὅτι τό Χρονικό τοῦ Ἐφραΐμ Αἰῶνος ἀπηχεῖ πλῆθος λαϊκῶν ἀντιλήψεων μέ θρακικοῦ χώρου τῆς ὑπόψη περιόδου. Καί ἔχει σημασία τό γεγονός ὅτι ἀνάλογες ἀντιλήψεις, ἦθη, ἔθιμα, συμπεριφορές, θρησκευτική ζωὴ συνεχίζονται ἀπαράλλακτα στόν εὐρὺ νεοελληνικό χώρο ἀποδεικνύοντας τήν ἀναμφισβήτητη ἀδιάκοπη πορεία τοῦ Γένους ἀπό τήν ἀρχαιότητα ὡς τίς ἡμέρες μας. Ὁ κ. Μ.Β. ἔδειξε αὐτή τήν συνέχεια μέσω τῆς ἐπιστήμης του, τῆς Λαογραφίας δηλαδή, ὅπως παλαιότερα ὁ Φιλιππουπολίτης ἱατρός Ἀναστάσιος Γεωργιάδης-Λευκίας μέ τό βιβλίο του *Ἀνατροπὴ τῶν δοξασάντων, γραψάντων καί τύποις κοινοσάντων* ὅτι οὐδεὶς τῶν νῦν τὴν Ἑλλάδα οἰκοῦντων ἀπόγονος τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ἐστίν. Ἀθήνα 1843· τό βιβλίο εἶναι γραμμένο στήν ἀρχαία καί στήν λατινική. Θυμίζουμε ὅτι ὁ Ἄν. Γεωργιάδης-Λευκίας ἀπῆντησε μέ τό βιβλίο του αὐτό στόν κατήγορο τοῦ Γένους Fallmerayer πού εἶχε ἀμφισβητήσει αὐτή τήν συνέχεια τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Γ' αὐτό καί τό βιβλίο τοῦ κ. Μ.Β. ἔχει τήν ἀξία του καί τήν σημασία του, ἐφ' ὅσον μέσω τοῦ Χρονικοῦ τοῦ Ἐφραΐμ Αἰῶνος δειχνεῖ τήν πορεία τοῦ Γένους στήν Θράκη στό ἐνωτικό τρίσημο σχῆμα Ἀρχαιότης - Βυζάντιο - Νέος Ἑλληνισμός.

Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

ΑΘ. Ε. ΚΑΡΑΘΑΝΑΣΗΣ

Αθανάσιος Καραθανάσης, *Ο κόλπος του Ορφανού και η περιοχή του - Ορφάνι, Οφρύνιο, Γαληψός, Κάρανη*, Θεσσαλονίκη 1998, σσ. 156.

Μια συνοπτική και προσεκτική μελέτη της τοπικής ιστορίας της περιοχής του σημερινού δήμου Ορφανού του νομού Καβάλας από την αρχαιότητα έως τη σύγχρονη εποχή επιχειρεί ο καθηγητής της Ιστορίας του Ελληνισμού στη Θεολογική Σχολή του Α.Π.Θ. κ. Αθανάσιος Καραθανάσης με το βιβλίο του, που τιτλοφορείται «Ο κόλπος του Ορφανού και η περιοχή του - Ορφάνι, Οφρύνιο, Γαληψός, Κάρανη».

Η εξιστόρηση ξεκινά με την εγκατάσταση θρακικών φύλων στην περιοχή και κυρίως των Ηδωνών που τελικά επικράτησαν στον χώρο κατά τον 5ο αι. π.Χ. συγκροτώ-